

บันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
เรื่อง การเรียกค่าธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายในการบังคับคดีอันเนื่องจากการบังคับโทษปรับ
ในคดีอาญา

กระทรวงยุติธรรมได้มีหนังสือ ด่วนที่สุด ที่ ยธ ๐๒๐๗/๓๕๕๒ ลงวันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๕ ถึงสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ความว่า ด้วยกระทรวงยุติธรรมได้รับข้อหารือจากสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (สำนักงาน ป.ป.ส.) และกรมบังคับคดีในเรื่องค่าธรรมเนียมในการบังคับโทษปรับในคดีอาญา ซึ่งสรุปความได้ว่า มาตรา ๒๑ แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. ๒๕๕๐ กำหนดให้พนักงานอัยการร้องขอให้ศาลออกหมายบังคับคดีเพื่อแต่งตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีของกรมบังคับคดีดำเนินการยึดหรืออายัดทรัพย์สินของผู้ต้องโทษแทนค่าปรับ โดยในการบังคับคดีให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไปใช้บังคับโดยอนุโลม ซึ่งในการดำเนินการดังกล่าวมีข้อขัดข้องในหลายกรณี กล่าวคือ กรณีที่สำนักงาน ป.ป.ส. นำเจ้าพนักงานบังคับคดีไปทำการยึดหรืออายัดทรัพย์สินของผู้ต้องโทษแทนค่าปรับ ต่อมาผู้ต้องโทษได้ชำระค่าปรับ อันเป็นเหตุให้ต้องดำเนินการถอนการยึด เช่นนี้จะต้องเสียค่าธรรมเนียมเมื่อยึดหรืออายัดทรัพย์สินแล้วไม่มีการขายหรือจำหน่าย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือไม่ และกรณีที่มีการขายทอดตลาดทรัพย์สินแล้วจะต้องหักค่าธรรมเนียมการบังคับคดีและค่าใช้จ่ายส่งเป็นรายได้แผ่นดินหรือไม่

ในการนี้กระทรวงยุติธรรมได้หารือไปยังสำนักงานศาลยุติธรรมและกระทรวงการคลัง โดยทั้งสองหน่วยงานได้มีหนังสือตอบข้อหารือดังกล่าวและมีความเห็นแตกต่างกัน สรุปได้ดังนี้

๑. สำนักงานศาลยุติธรรม ได้มีหนังสือที่ ศย ๐๑๖/๑๖๕๓๒ ลงวันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๕๓ แจ้งว่า ตามมาตรา ๒๑ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. ๒๕๕๐ กำหนดให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไปใช้บังคับกับการบังคับคดีโดยอนุโลม กล่าวคือ ให้นำวิธีการต่างๆ เกี่ยวกับการยึดและอายัดทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไปใช้แก่การบังคับเอาค่าปรับในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเท่านั้น โดยไม่ต้องบัญญัติถึงวิธีการเหล่านั้นในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. ๒๕๕๐ อีก ในส่วนของค่าธรรมเนียมเจ้าพนักงานบังคับคดีและค่าใช้จ่ายที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น เป็นบทบัญญัติที่ใช้สำหรับการบังคับคดีแพ่ง แต่คดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเป็นคดีอาญา การบังคับเอาค่าปรับในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดจึงเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินคดีอาญา ซึ่งตามมาตรา ๒๕๒ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา บัญญัติว่า “ในคดีอาญาทั้งหลายห้ามมิให้ศาลยุติธรรมเรียกค่าธรรมเนียมนอกจากที่บัญญัติไว้ในหมวดนี้” ดังนั้น การถอนการยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่ไม่มีการขายทอดตลาดในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดจึงไม่อาจเรียกเก็บค่าธรรมเนียมได้ และกรณีที่มีการขายทอดตลาดทรัพย์สินที่ยึดเพื่อบังคับเอาค่าปรับในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ก็ไม่อาจเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการบังคับคดีและค่าใช้จ่ายส่งเป็นรายได้แผ่นดิน

ส่งพร้อมหนังสือ ด่วนที่สุด ที่ นร ๐๙๐๑/๓๕๕๖ ลงวันที่ ๑๔ มีนาคม ๒๕๕๕ ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกามีถึงสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี

๒. กระทรวงการคลัง (กรมบัญชีกลาง) ได้มีหนังสือที่ กค ๐๔๐๖.๓/๒๑๒๙๒ ลงวันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๕๔ แจ้งว่า เนื่องจากมาตรา ๒๑ แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๕๐ บัญญัติให้ กรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้ลงโทษปรับ ให้พนักงานอัยการร้องขอให้ศาลออกหมายบังคับคดีเพื่อแต่งตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีของกรมบังคับคดีดำเนินการยึดหรืออายัดทรัพย์สินของผู้ต้องโทษแทนค่าปรับได้ และในการบังคับคดีให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้กำหนดค่าธรรมเนียมเจ้าพนักงานบังคับคดีไว้ตามตาราง ๕ ท้ายประมวลกฎหมาย ดังนั้น ในการดำเนินการบังคับคดีในคดีอาญาของเจ้าพนักงานบังคับคดีดังกล่าว จึงสามารถเรียกเก็บค่าธรรมเนียมในการบังคับคดีตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งบัญญัติไว้ได้ ส่วนกรณีที่มาตรา ๒๕๒ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา บัญญัติให้ “ในคดีอาญาทั้งหลายห้ามมิให้ศาลยุติธรรมเรียกค่าธรรมเนียมนอกจากที่บัญญัติไว้ในหมวดนี้” นั้น เป็นการกำหนดให้ใช้บังคับกับศาลยุติธรรมในการดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีอาญาเท่านั้น

ดังนั้น เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการปฏิบัติงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กระทรวงยุติธรรมขอหารือว่า การบังคับโทษปรับในคดีอาญาเสพติดตามมาตรา ๒๑ แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๕๐ กรมบังคับคดีจะเรียกค่าธรรมเนียมการบังคับคดีและค่าใช้จ่ายเพื่อส่งเป็นรายได้แผ่นดินได้หรือไม่ประการใด

คณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ ๑๑) ได้พิจารณาข้อหารือของกระทรวงยุติธรรม โดยมีผู้แทนกระทรวงการคลัง (กรมบัญชีกลาง) ผู้แทนกระทรวงยุติธรรม (สำนักงานปลัดกระทรวงกรมบังคับคดี และสำนักงาน ป.ป.ส.) และผู้แทนสำนักงานศาลยุติธรรม เป็นผู้ชี้แจงข้อเท็จจริงแล้วเห็นว่า บทบัญญัติมาตรา ๒๑^๑ แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๕๐ บัญญัติขึ้นโดยมีเจตนารมณ์เพื่อให้การบังคับตามคำพิพากษาของศาลเกี่ยวกับการบังคับโทษปรับในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดมีประสิทธิภาพ จึงได้กำหนดให้มีหน่วยงานที่รับผิดชอบและมีวิธีดำเนินการในการบังคับโทษปรับที่ชัดเจนตามมาตรา ๒๑ วรรคหนึ่งและวรรคสอง โดยบัญญัติให้พนักงานอัยการเป็นผู้ร้องขอให้ศาลออกหมายบังคับคดีเพื่อแต่งตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีของกรมบังคับคดีดำเนินการยึดหรืออายัดทรัพย์สินของผู้ต้องโทษแทนค่าปรับได้ และการบังคับคดีดังกล่าว ให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม โดยให้สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดมีอำนาจตรวจสอบทรัพย์สินและให้ถือว่าเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา

^๑มาตรา ๒๑ ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้ลงโทษปรับ ให้พนักงานอัยการร้องขอให้ศาลออกหมายบังคับคดีเพื่อแต่งตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีของกรมบังคับคดีดำเนินการยึดหรืออายัดทรัพย์สินของผู้ต้องโทษแทนค่าปรับได้

การบังคับคดีตามวรรคหนึ่ง ให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม โดยให้สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดมีอำนาจตรวจสอบทรัพย์สินและให้ถือว่าเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา

บทบัญญัติมาตรานี้ ไม่กระทบต่อการที่ศาลจะมีคำสั่งให้ผู้ต้องโทษแทนค่าปรับตามประมวลกฎหมายอาญา

สำหรับข้อหาดังกล่าว มีประเด็นที่ต้องพิจารณาว่าจะนำการบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลมกับการบังคับโทษปรับในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดได้เพียงใด คณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ ๑๑) เห็นว่าเนื่องจากความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดโดยสภาพแห่งคดีเป็นคดีอาญา ซึ่งเดิมก่อนพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. ๒๕๕๐ มีผลใช้บังคับ การบังคับโทษปรับในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดจะต้องเป็นไปตามมาตรา ๒๙^๒ และมาตรา ๓๐^๓ แห่งประมวลกฎหมายอาญา โดยการบังคับโทษปรับในคดีอาญาไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายใดๆ ทั้งสิ้น เนื่องจากมาตรา ๒๕๒^๔ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา บัญญัติให้ในคดีอาญาทั้งหลายห้ามมิให้ศาลยุติธรรมเรียกค่าธรรมเนียมนอกจากที่บัญญัติไว้ในหมวดว่าด้วยค่าธรรมเนียม เจ้าพนักงานบังคับคดีผู้ปฏิบัติตามหมายบังคับคดีของศาลจึงไม่อาจเรียกค่าธรรมเนียมในการบังคับคดีได้ ประกอบกับการบังคับโทษปรับในคดีอาญาแตกต่างกับการบังคับคดีในทางแพ่ง เนื่องจากการบังคับคดีในทางแพ่งเป็นกรณีที่รัฐดำเนินการเพื่อประโยชน์ของคู่ความ คู่ความผู้ได้รับประโยชน์จึงต้องเสียค่าธรรมเนียมในการบังคับคดีเพื่อตอบแทนการให้บริการของรัฐ แต่กรณีการบังคับโทษปรับในคดีอาญาเป็นกรณีที่รัฐดำเนินการเพื่อประโยชน์ของรัฐเอง มิใช่เพื่อประโยชน์ของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง จึงไม่มีเหตุที่รัฐจะต้องเสียค่าธรรมเนียมในการบังคับโทษปรับในคดีอาญา ดังนั้น การนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลมตามมาตรา ๒๑ วรรคสอง^๕ แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. ๒๕๕๐ จึงหมายถึงการอนุโลมเท่าที่จะสามารถใช้บังคับได้ โดยเป็นการนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเฉพาะวิธีดำเนินการและขั้นตอนในการบังคับคดีเกี่ยวกับโทษปรับ ไม่อาจนำเรื่องค่าธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายมาใช้บังคับได้ นอกจากนี้ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. ๒๕๕๐ ไม่ได้บัญญัติเรื่องค่าธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายในการบังคับโทษปรับไว้เป็นการเฉพาะ จึงต้องนำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับ

^๒มาตรา ๒๙ ผู้ใดต้องโทษปรับและไม่ชำระค่าปรับภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ศาลพิพากษา ผู้นั้นจะต้องถูกยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ หรือมิฉะนั้นจะต้องถูกกักขังแทนค่าปรับ แต่ถ้าศาลเห็นเหตุอันควรสงสยว่าผู้นั้นจะหลีกเลี่ยงไม่ชำระค่าปรับ ศาลจะสั่งเรียกประกันหรือจะสั่งให้กักขังผู้นั้นแทนค่าปรับไปพลางก่อนก็ได้

ความในวรรคสองของมาตรา ๒๙ มิให้นำมาใช้บังคับแก่การกักขังแทนค่าปรับ

^๓มาตรา ๓๐ ในการกักขังแทนค่าปรับ ให้ถืออัตราสองร้อยบาทต่อหนึ่งวัน และไม่ว่าในกรณีความผิดกระทงเดียวหรือหลายกระทง ห้ามกักขังเกินกำหนดหนึ่งปี เว้นแต่ในกรณีที่ศาลพิพากษาให้ปรับตั้งแต่แปดหมื่นบาทขึ้นไป ศาลจะสั่งให้กักขังแทนค่าปรับเป็นระยะเวลาเกินกว่าหนึ่งปีแต่ไม่เกินสองปีก็ได้

ในการคำนวณระยะเวลานั้น ให้นับวันเริ่มกักขังแทนค่าปรับรวมเข้าด้วย และให้นับเป็นหนึ่งวันเต็มโดยไม่ต้องคำนึงถึงจำนวนชั่วโมง

ในกรณีที่ผู้ต้องโทษปรับถูกคุมขังก่อนศาลพิพากษา ให้หักจำนวนวันที่ถูกคุมขังนั้นออกจากจำนวนเงินค่าปรับ โดยถืออัตราสองร้อยบาทต่อหนึ่งวัน เว้นแต่ผู้นั้นต้องคำพิพากษาให้ลงโทษทั้งจำคุกและปรับ ในกรณีเช่นว่านี้ ถ้าจะต้องหักจำนวนวันที่ถูกคุมขังออกจากเวลาจำคุกตามมาตรา ๒๒ ก็ให้หักออกเสียก่อนเหลือเท่าใดจึงให้หักออกจากเงินค่าปรับ

เมื่อผู้ต้องโทษปรับถูกกักขังแทนค่าปรับครบกำหนดแล้ว ให้ปล่อยตัวในวันถัดจากวันที่ครบกำหนด ถ้านำเงินค่าปรับมาชำระครบแล้วให้ปล่อยตัวไปทันที

^๔มาตรา ๒๕๒ ในคดีอาญาทั้งหลายห้ามมิให้ศาลยุติธรรมเรียกค่าธรรมเนียมนอกจากที่บัญญัติไว้ในหมวดนี้

^๕โปรดดูเชิงอรรถที่ ๑, ข้างต้น

ตามมาตรา ๓^๖ แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีอาญาศาลยุติ พ.ศ. ๒๕๕๐ ดังนั้น ในการบังคับโทษปรับ จึงไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายใดๆ ตามมาตรา ๒๕๒^๗ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ด้วยเหตุดังกล่าว กรณีที่สำนักงาน ป.ป.ส. นำเจ้าพนักงานบังคับคดีไปทำการยึด หรืออายัดทรัพย์สินของผู้ต้องโทษแทนค่าปรับ ต่อมาผู้ต้องโทษได้ชำระค่าปรับ อันเป็นเหตุให้ต้องดำเนินการถอนการยึด สำนักงาน ป.ป.ส. จึงไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมเมื่อยึดหรืออายัดทรัพย์สินแล้วไม่มีการขายหรือจำหน่าย และกรณีที่มีการขายทอดตลาดทรัพย์สินแล้ว กรมบังคับคดีก็ไม่อาจหักค่าธรรมเนียมการบังคับคดีและค่าใช้จ่ายส่งเป็นรายได้แผ่นดินได้เช่นกัน

(นายอัษฎพร จารุจินดา)
เลขาธิการคณะกรรมการการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการการกฤษฎีกา
มีนาคม ๒๕๕๕

^๖มาตรา ๓ บทบัญญัติหรือวิธีพิจารณาใดซึ่งพระราชบัญญัตินี้มิได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะให้นำบทบัญญัติหรือวิธีพิจารณาแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว กฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง หรือกฎหมายว่าด้วยธรรมนูญศาลทหาร มาใช้บังคับเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัตินี้

^๗โปรดดูเชิงอรรถที่ ๔, ข้างต้น